

Pierwsi *adwokaci przemyscy*

*Wydarzenia Wiosny Ludów, które objęły również wymiar sprawiedliwości
zmusiły rząd wiedeński do zapoczątkowania liberalnych reform.*

Efektem tych działań było m.in. przyjęcie w 1849 r. prowizorycznej ustawy adwokackiej, która wprowadzała w Austrii bardzo ograniczony samorząd adwokacki, choć nadal pozostawiała ministrowi sprawiedliwości prawo obsadzania posad adwokackich. W kolejnych latach przeprowadzono także gruntowne reformy organizacji sądownictwa, jak choćby likwidację w sądownictwa stanowego

Galicji. Nowe powszechne już sądy miały rozpocząć swoją działalność na początku października 1855 r. Przy tej okazji, w połowie września tego roku, ministerstwo sprawiedliwości ustaliło liczbę posad adwokackich przy trybunałach w okręgach Wyższych Sądów Krajowych we Lwowie i w Krakowie oraz dokonało ich obsady. W Przemyślu przewidziano osiem posad, z tym że we wrześniu obsadzono jedynie sześć.

Wówczas to pierwszymi adwokatami zostali: Aleksander Dworski, Michał Kozłowski, Marian Madejski, Józef Sermak, Jan Zezulka oraz – najprawdopodobniej mianowany w tym samym czasie – Karol Reger. Pozostałe dwie wakujące posady otrzymali natomiast w ciągu kolejnych kilkunastu miesięcy Herman Frankel i Walery Waygart. Poniżej przedstawione zostaną sylwetki tych pierwszych adwokatów przemyskich.

Pierwszym adwokatem, który otrzymał posadę w Przemyślu w ramach reform sądowych przeprowadzonych w 1855 r. był Jan Zezulka. Kandydaturę adwokacką odbył we Lwowie i tutaj też rozpoczął w 1849 r. wykonywanie praktyki adwokata, którą przerwała dopiero jego śmierć. Od chwili powstania około 1864 r. Izby Adwokatów w Przemyślu był on wybierany w skład jej wydziału, na początku zaś lat siedemdziesiątych XIX w. został prezydentem (dziekanem) izby i funkcję tę sprawował na pewno przez trzy kadencje. Oprócz praktyki adwokackiej Zezulka brał udział w pracach samorządu miejskiego, przez wiele lat był radnym, zaś na początku lat siedemdziesiątych XIX w. przez okres blisko roku sprawował urząd burmistrza Przemyśla. Ponadto Zezulka pełnił obowiązki członka przemyskiej rady powiatowej i wchodził w skład jej wydziału. Przez kilka lat był również referentem i dyrektorem miejscowej kasy oszczędności oraz działał w Towarzystwie Gospodarczym. Zmarł w Przemyślu w styczniu 1887 r. w wieku siedemdziesięciu pięciu lat. W jego nekrologu napisano, że zmarły „był jednym z najdawniejszych adwokatów w Przemyślu, z powodu prawości i nieskazitelności charakteru i głębokiej wiedzy, cieszący się ogólną sympatią”.

Kolejnym adwokatem, który w 1855 r. objął nową posadę w Przemyślu, był Józef Sermak. O nim również nie wiele wiadomo, poza tym, że przed mianowaniem odbywał praktykę koncyjenta adwokackiego we Lwowie. Na początku stycznia 1866 r. Sermak został na własną prośbę przeniesiony przez ministra sprawiedliwości do Lwowa, gdzie następnie prowadził kancelarię aż do swojej śmierci, uczestnicząc przy tym w pracach stołecznej izby adwokackiej. W marcu 1867 r. po raz pierwszy wybrano go do wydziału izby i pozostawał jej członkiem do śmierci. Podczas pobytu w stolicy kraju angażował się w działalność samorządu miejskiego i instytucji społecznych oraz charytatywnych. Przez kilka lat działał jako radny miejski na rzecz rozwoju miasta. Na początku lat siedemdziesiątych XIX w. Sermak został wybrany w skład komitetu (zarządu) c.k. Galicyjskiego Towarzystwa

Gospodarskiego oraz do wydziału Galicyjskiej Kasy Oszczędności we Lwowie. Pełnił również obowiązki asesora w Galicyjskim Zakładzie Ciemnych oraz był zastępcą dyrektora w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie. Józef Sermak zmarł nagle we Lwowie w pierwszych dniach września 1874 r. Warto odnotować, że adwokat Sermak był kawalerem francuskiego Orderu Legii Honorowej.

W Przemyślu posadę adwokacką w ramach nominacji z 1855 r. otrzymał także Herman Frankel, który jednak praktykował w tym mieście tylko kilka lat. Po przeprowadzce do stolicy kraju Frankel został wybrany radnym miejskim, a w 1870 r. z kurii miasta Lwowa otrzymał mandat do Sejmu Krajowego. Ze względu na postępującą chorobę nie brał jednak aktywnego udziału w pracach sejmowych. Herman Frankel zmarł 19 kwietnia 1872 r. we Lwowie w wieku czterdziestu lat i został pochowany na miejscowym cmentarzu żydowskim. Współczesna mu prasa pisała w nekrologu po jego zgonie: „używał on sławy bardzo zacnego męża tak u swoich współwyznawców, jak i u chrześcijańskiej ludności. Przytem był gorliwym patriotą polskim”.

Jak już wspomniano na wstępie, jednym z pierwszych adwokatów przemyskich był także Aleksander Dworski, który miał duże zasługi dla rozwoju miasta. Urodził się on 12 grudnia 1822 r. we Lwowie. W rodzinnym mieście ukończył liceum oraz studia prawnicze na Uniwersytecie Franciszkańskim i rozpoczął odbywanie praktyki w charakterze koncyjenta adwokackiego. W 1855 r. otrzymał posadę adwokata w Przemyślu i pozostał w tym mieście do śmierci. Angażował się w prace miejscowego samorządu zawodowego, był członkiem wydziału Izby Adwokatów w Przemyślu, a także przez wiele lat pełnił obowiązki prezydenta połączonej rady dyscyplinarnej przemysko-samborskiej. Jednakże największe zasługi Dworski położył na polu działalności samorządu gminnego i powiatowego. Od chwili powstania wchodził w skład przemyskiej rady

powiatowej i przez kilka lat był jej wicemarszałkiem. Od roku 1868 aż do śmierci pozostawał radnym miejskim. W radzie tej zasiadał przez siedem lat zastępcą burmistrza Przemyśla, a w 1881 r. został burmistrzem i pozostawał na tym stanowisku przez ponad dwadzieścia lat. W tym okresie doprowadził do rozbudowy miasta, budowy wodociągów, rozpoczął elektryfikację. Doprowadził do budowy szpitala powszechnego, przyczynił się też do założenia przytuliska brata Alberta, domu przytulku i pracy dla starców oraz komunalnej kasy oszczędności.

Aleksander Dworski
Źródło: Wikipedia

Dworski brał także udział w życiu politycznym kraju. W 1889 r. został posłem na Sejm Krajowy we Lwowie, w którym zasiadał przez dwie kadencje. W czasie tzw. ery badeniowskiej pełnił obowiązki zastępcy członka wydziału krajowego i prezesa sejmowego klubu demokratycznego. Nadto, w roku 1873 Dworski w wyniku pierwszych bezpośrednich wyborów dostał się do austriackiej Rady Państwa. Reprezentował on przy tym postawę patriotyczną, za dowód czego niech posłuży objęcie w 1863 r. z rąk rządu narodowego stanowiska naczelnika przemyskiego okręgu powstańczego. Aleksander Dworski zmarł w Przemyślu 30 marca 1908 r. Warto wspomnieć, że za życia papież Leon XIII odznaczył go Krzyżem św. Grzegorza, zaś cesarz przyznał mu Order Franciszka Józefa. Otrzymał także w dowód zasług tytuł honorowego obywatela miasta Przemyśla oraz Starej Soli. Był żonaty z Antoniną z Bilińskich.

Niestety, niewiele zachowało się informacji na temat dwóch kolejnych adwokatów, to jest Michała Kozłowskiego i Mariana Madejskiego. Pierwszy z nich przed objęciem posady adwokata przy przemyskim trybunale był praktykantem koncepcyjnym w lwowskiej Prokuraturii Skarbu. Zawód adwokata wykonywał do roku 1894, kiedy – zapewne ze względu na wiek – zrezygnował z prowadzenia kancelarii. Na nieszczęście, nie można odnaleźć więcej danych na jego temat. Z kolei Marian Madejski przed otrzymaniem posady w Przemyśle był koncypientem adwokackim we Lwowie. Zawód adwokata wykonywał do początku lat siedemdziesiątych XIX w. Według danych szematyzmu galicyjskiego używał tytułu szlacheckiego i był członkiem przemyskiego oddziału Towarzystwa Gospodarskiego. Innych informacji na temat jego osoby nie udało się odszukać.

W grupie adwokatów mianowanych dla Przemyśla w 1855 r. znalazł się również Karol Reger. Urodził się on w 1808 r. w rodzinie mieszczańskiej o korzeniach węgierskich. Nic nie wiadomo na temat jego młodości, wiadomo jednak, że przed objęciem posady w Przemyśle wykonywał zawód adwokata w Tarnowie. Był również zaangażowany w zrywy niepodległościowe, takie jak powstania listopadowe i styczniowe czy wydarzenia Wiosny Ludów. Karol Reger zmarł w maju 1891 r. w Przemyśle. Według nekrologu prasowego w okresie aktywności zawodowej „był bardzo lubiany w salonach z powodu zalet towarzyskich i ogromnego zasobu wiedzy w różnych zakresach niemających styczności z jego prawniczą specjalnością. Odznaczał się też darem wymowy jako obrońca”. Można również wspomnieć, że Karol Reger ożenił się z Pauliną z domu Jarosz, z którą miał dwóch synów. Młodszy z nich, także Karol, urodzony w 1849 r., został architektem i zajmował się budową kolei oraz mostów. Jednakże z punktu widzenia adwokatury o wiele ciekawsza wydaje się postać starszego syna Karola – Wacława, który urodził się w 1846 r. Po studiach prawniczych wstąpił on do służby sędziowskiej, jednakże

po kilku latach zrezygnował z posady sędziego oraz wpisał się na listę obrońców w sprawach karnych. Uchodził za bardzo dobrego obrońcę, który w procesach wykonywał najnowsze osiągnięcia kryminalistyki i psychologii. Należy także odnotować, że przez kilka lat pracował jako wydawca i redaktor „Gazety Przemyskiej”. Wacław Reger zmarł w Przemyśle w maju 1910 r.

Na zakończenie warto przypomnieć postać ostatniego z pierwszych ośmiu adwokatów przemyskich – Walerego Waygarta. Urodził się on w 1821 r. w Stopnicy położonej w Królestwie Polskim. Jego rodzice przeprowadzili się do Lwowa i tutaj ukończył gimnazjum, a następnie rozpoczął studia prawnicze. Po ich zakończeniu rozpoczął koncypienturę w kancelarii miejscowego adwokata. Przy okazji obsadzania nowych posad adwokackich 15 września 1855 r. otrzymał pra-

wo wykonywania zawodu przy c.k. urzędzie powiatowym w Jarosławiu, a w październiku tegoż roku złożył wymaganą przysięgę, jednakże już po kilkunastu miesiącach przeniósł się do Przemyśla. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że został on wybrany pierwszym prezydentem Izby Adwokatów w Przemyśle, która powstała około roku 1864, i piastował ten urząd także w kolejnych latach. Wchodził równocześnie w skład rady dyscyplinarnej przemysko-samborskiej. Oprócz pracy zawodowej, Walery Waygart angażował się społecznie. Już podczas wydarzeń Wiosny Ludów był jednym ze współzałożycieli Towarzystwa Przyjaciół Prawa

we Lwowie, w którego strukturach pełnił funkcję sekretarza. W 1848 r. został wybrany na członka delegacji mieszczan lwowskich, którzy udali się do cesarza z petycją o zwiększenie swobód politycznych dla Galicji. W okresie autonomicznym Waygart został radnym miejskim, a po ustąpieniu adwokata Jana Zezulki, wybrano go w 1873 r. na burmistrza Przemyśla. W tym czasie rozbudował miasto oraz zmodernizował straży ogniową i policję miejską. Z urzędu zrezygnował w kwietniu 1879 r. Działał również w przemyskim samorządzie powiatowym, gdzie zasiadał w tamtejszym wydziale. Zaufanie, jakim się cieszył, zaowocowało wybraniem go do Sejmu Krajowego we Lwowie, gdzie zasiadał przez trzy kadencje, pełniąc przy tym obowiązki zastępcy członka wydziału krajowego. Można też wskazać, że Waygart aktywnie pracował na rzecz wielu miejscowych instytucji i stowarzyszeń społecznych, kulturalnych i zawodowych. Był chociażby współtwórcą i prezesem Stowarzyszenia Rzemieślników „Gwiazda”, podobną funkcję pełnił przez dziesięć lat w Towarzystwie Muzycznym w Przemyśle. Jego osobiste starania dały początek działalności bursy dla niezamożnych uczniów. Pod koniec życia Waygart zaprzestał wykonywania zawodu adwokata i odsunął się od spraw publicznych, by zamieszkać w swoim majątku ziemskim Podliska Małe położonym blisko Lwowa. Niemniej jednak i tam wybrano go do lwowskiej rady powiatowej, w której zasiadał już do śmierci. Walery Waygart zmarł 22 września 1902 r. w swoim majątku i spoczął na miejscowym cmentarzu parafialnym. Żonaty był z Joanną z Baczyńskich i ze związku tego miał dwie córki, w tym Wincentę, która poślubiła przyszłego wieloletniego prezydenta Izby Adwokatów w Przemyśle – Leonarda Tarnawskiego.

adw. dr **Tomasz Kotliński**

Wykorzystano m. in.: „Czas” 1855, nr 244, 1884, nr 109; „Die Debatte” 1866, nr 19; „Echo Przemyskie” 1902, nr 77; „Gazeta Lwowska” 1872, nr 93; „Gazeta Narodowa” 1872, nr 108; „Gazeta Przemyska” 1891, nr 39, 1908, nr 25; Kalendarz przemyski na rok pański 1899, Przemyśl 1898; „Kurier Krakowski” 1887, nr 8; T.J. Kotliński, „Prezydenci Izby Adwokackich (1862-1932)”, Jarosław 2014.